

Raudun murteen erikoisuuksia

Kesäkuussa 1959 Viipurilaisen Osakunnan Savoon rautulaisten siirtolaisten keskuuteen suunnatun kotiseuturetken yhteydessä suorittamallani murteenkeruumatkalla panin merkille erään äänneseikan, jota ei tiettävästi ole ennen huomattu. *ht*-yhtymän heikon asteen edustajana R a u d u n murteessa kuulin vastoin kaakkoismurteiden yleisedustuksia *hj*:tä tapauksissa *nähjä*, *tehjä*. Kysymyksessä ei voi olla mikään lainautuminen. Vanhimmilla ja parhaimmilla murteenpuhujilla *j* oli aivan selvä. Seuraavat esimerkit olen poiminut Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksessa säilytettävistä äänittämistäni magnetofoninauhoista: *olha ne hiiöki ürittänniät ne venäläiset sitä — sin meijäki nitiil tehjä heinää*; *kaks mie kerkesin tehjä — kahel nitiil mie kerkesin tehjä sarraimet, mut toisil ei kerent viel tehjä*; *ol ottant sen urakal tehjäksiä*; *sit alkoit sellaisi rautaaäkkeitä tehjä*; *rakennustöissäki sillo neät pit kaik tarpiät tehjä*; *pellöks ei voint tehjä*; *heinää sint sai tehjä* (85-vuotias maanviljelijä Juho Siitonen Kaskaalan kylästä, asuu nykyisin (1959) Pieksämäen mlk:ssa Nikkarilan kylän Tuomaalanmäessä); *sit vast alettin tehjä*; *ko mie aloin tehjä sitä tüötä*; *sai sit sit tehjä sellaista*; *pit tehjä ommi töitä* (maanvilj. Jehvin Vaskelainen, ikä 85 v., syntynyt Keripadan kylässä, asunut myös Vakkilan kylässä, elää Pieksämäellä, Hiekanpääntie 9); *eikä tijnjettü mitä tehjä* (Helena Löyskä, ikä 71 v., syntynyt Inkerin Lempaalassa, josta 32-vuotiaana muuttanut Raudun Liipuan kylään, asunut myös Raudun kirkonkylässä, Kuninkaanselällä ja Raasulissa, elää Pieksämäellä, Pirttimäentie 19). Aina ei ollut havaittavissa selvä *hj*, vaan pikemminkin jonkinnäköinen liudentunut geminaatta-*h*. Voisi olettaa, että tätä tietä ovat syntyneet *tehhä* ja *nähhä* -muodot. *tehjä* ja *nähjä* olisivat täten siis jäänteitä, joissa vielä on näkyvissä dentaalispirantin suoranainen jatkaja. — Rinnalla kuuli *hh*-edustusta varsinkin nuoremmilla kielenoppailla.

Raudun murteelle hyvin ominainen piirre on loppu-*n*:n verrattain hyvä säilyminen lähes kaikissa muotoryhmissä. Energiaa ei ole kuitenkaan aina riittänyt enää pitkästä vokaalista syntyneen, jälkikomponenttiltaan puolipitkän diftongin jälkeisen -*n*:n ääntymiseen. Usein on myös *i*:n jäljestä -*n* kadonnut. Näin ollen illatiivissa kato on yleinen: *sammõa kohtõa*, *kiülläa*, *pöütäa*, *rapanotküõ* (pn.), *mütamõa vuotid*, *ümpärsid*, *asumõa*, *mänemäa*, *kofti*, *käinti*, *müönti*. Samoin on asian laita imperatiivin yksikön kolmannessa persoonassa ja passiivin preesensissä: *olküõ jos*, *lähetäa*, *soitetõa*. Harvinaisia ovat seuraavanlaiset esimerkit:

ihal loppumöän astikka, leikatöän, söähöän kuivaks. Myös genetiivissä ja partikkelimuodoissa on saman periaatteen mukaan katoa: *hautimöä portil, kuniñköäselält* (pn.), *vöättie teko* (harv. *vainöän tulokellüd*); *tahojöä, konsöä, ennöä, niukijöä, tiikkünöä, niukiveksiö, ollakköä, lautoikköä, ensimmäistkettä, meijäki, sekki.* Passiivin imperfektissä on vaihtelua: *laitettin kylmöö, keitetim püüt, oltin tuol, oltin siel, pantin lunta, tehtim miehen kans, otettin ne, puitin ja, puitin ahokset, vuoltin ensittäi, se tehtin* (absol. loppu) ~ *tehti koton, pantin pöütöö, pantin töajetta, vietin heini, pantin sihe, oltin ni, käätti arväs.* Muuta säännönmukaisuutta ei voikaan juuri havaita. -n on saattanut muualla ehkä painosuhteiden perusteella säilyä tai kadota riippumatta suurestikaan siitä, millä äänteellä seuraava sana alkaa tai onko kysymyksessä absoluuttinen loppu. Genetiivissä, akkusatiivissa ja yksikön ensimmäisen persoonan päätteessä -n:n säilyminen (tai assimiloituminen) on tavallisempaa kuin kato: *sulhasen kotti, pitäjäm pojat, meijän tila, tuhan sekköä, hopijan näköine, meijäl luosäl, likav virköä* ~ *kärsälä* (pn.) *küläs, papi halöätti, valtijo hotteis* (h:n edellä!), *meijä maitopöntöt, vanha ajan ihmist; painit linam pööle, vet sitkaimen tai* ~ *sai sen toise puole tillöä; mie olin töis, aloin kulla* ~ *mie oli jo, mie muista ko.* Partikkeleissa ja (i)nen-loppuisissa nomineissa taas katoedustus on yleisempää: *niko, nin kauva ko, vähitelle, paljo, sen tähe jot, müöte, mite, sitte, oikei, kaikkei, sallittai, ensittäi, päi, käihä, külhä* ~ ennen *tehti*, sitten *sülekkäi, ihal lakijaks, sillon nitetti, ennen ol; semmoine, aikuine, akkumaine* 'outo, äkkinäinen', *tasa'ine, hevo'ine, kistöämine* ~ *semmo'inen sunti, sella'nen* (tauko), *lämmittäminen pois.*

Ns. sijaispidentymä on selvin pitkän painollisen tavun jälkeen: *rihös, kirkös, seulaks, kahtem päivän, toisin talvin, pitkäl matkäl, toisäl puoläl, söätölt, sūrist honkist, eij joutant(v), ühellaisest, hautajaisis.* Painottoman tavun jälkeinen vokaali ei ole enää yhtä pitkä. Joskus kuulee: *hevo'sil, kütijolt, hoikemmaks, toisinaan taas: üksil laitumil, etsimäs.*

PAULI SAUKKONEN

De certaines particularités du patois de Rautu

Lors de l'enquête dialectologique que nous avons effectuée au mois de juin 1959, nous avons pu constater une particularité phonétique qui, à ce que nous sachions, n'a pas encore été relevée. Comme forme du groupe *ht* en degré faible nous avons entendu, dans le patois de Rautu, *hj*, ceci dans les cas *nāhjū*, *tehjä*, contrairement à ce qu'il est en général le cas dans les patois du sud-est. Nous n'avons toutefois pas pu toujours relever un *hj* entièrement net, mais plutôt un *h* géminé palatalisé. On pourrait supposer que c'est de là que sont nées les formes *tehhä*, *nāhhä* que nous avons aussi entendu employer. *tehjä* et *nāhjä* seraient ainsi des formes

archaïques dans lesquelles on pourrait encore voir la continuation directe de la chuintante dentale. — Un trait bien caractéristique du patois est la conservation assez générale du *n* final. Toutefois, l'énergie ne suffit plus pour la prononciation d'un *n* suivant une diphtongue dérivée d'une voyelle longue. Ainsi, sa disparition est générale dans le cas illatif (*mūtamõä vuotiñ*), à la 3e personne du singulier de l'impératif (*olkää jos*) et au présent du passif (*lähetää*). — Devant le coup de glotte intérieur ou final, ce que l'on appelle l'allongement secondaire se fait le plus nettement sentir après une syllabe accentuée longue: *kirkõs*, *hautajaisis*.

PAULI SAUKKONEN